UDC 903"631/634"(497+4—12)(05)
UDC 937(497.15)+930.27(093)(05) YU ISSN 0350-0020
AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

GODIŠNJAK

KNJIGA XXIX

CENTAR ZA BALKANOLOŠKA ISPITIVANJA

Knjiga 27

SARAJEVO
1991

ONOMASTIKA I ETNIČKA STRUKTURA ZAPADNOG DELA SR MAKEDONIJE U ANTIČKO DOBA

NADE PROEVA

Institut za istorija
Filosofski fakultet, Skopje

Apstrakt. 1. Analiziraju se imena sa natpisa u Pologu, kičevskom i ohridsko-struškom kraju, oblastima koje su smatrane dardanskim ili ilirskim. Imena koja se pripisuju Ilirima imaju brojne analogije u M. Aziji, te stoga ne mogu biti ilirska i vezuju se za Brige, koji su morali biti glavna komponenta u etnogenezi Makedonaca. 2. Analiziraju se podaci antičkih izvora o plemenima ovih oblasti, Enhelejcima i Dasaretima, pri čemu se pokazuje da su od Filipa II bili u sklopu Makedonije. Njihovo svrstavanje među Ilire u nekim izvorima rezultat je kako povremene ilirske dominacije nad njima tako i slabe obaveštenosti antičkih autora, kao i rimske politike *divide et impera.* 3. Upoređuje se materijalna kultura (grupa Bubušti-Tren u Makedoniji sa grupom Mati u Albaniji), koja se još od gvozdenog doba razlikuje, pri čemu je značajno da istu razliku pokazuje i onomastika.

Povodom novootkrivene stele iz s. Gradec, Gostivarsko, izvršena je revizija natpisa iz Pologa (Gostivarsko-Tetovski kraj), a ranije izvršena revizija u kičevskom kraju[1], kao i preliminarna studija o imenima u ohridskom kraju[2], pokazale su da je broj ilirskih imena u ovom tzv. ilirskom delu Makedonije, ili makedonskom delu Ilirije veoma mali.

U Pologu je dosada otkriveno osam nadgrobnih spomenika, jedan na latinskom, četiri na grčkom jeziku i dva bez tragova natpisa[3]. Do II svetskog rata bio je poznat samo latinski natpis zbog čega je ovaj kraj bio pripisivan G. Meziji, a podaci kod Ptolemeja smatrani su netačnim[4]. Novootkrivene stele u s. Jegunovce, Gradec, Čelopek, (neobjavljen), Lešok i u Tetovu jezikom i tipološko-ikonografskim ka-

---

[1] Nade Proeva, *Novi i revidirani natpisi od Polog i Kičevskiot kraj,* Živa Antika 39, 1989, str. 77—84.

[2] Fanula Papazoglu, *Ohrid vo praistorijata i vo antičkiot period,* u monografiji *Ohrid,* t. I, *Ohrid,* 1985, str. 101—113.

[3] I. Mikulčić, *Minatoto na Gostivarskiot kraj preku arheološki naodi,* u monografiji *Gostivar,* 1974, str. 82, sl. 3 (Železna reka), Id., Teritorija Skupa, Živa Antika 21/2, 1971, str. 468, no 4 sl. 4.

[4] N. Vulić, *Severna granica antičke Makedonije,* Strena Buliciana, 1925, str. 242/3. Ovo je mišljenje uglavnom bilo prihvaćeno u nauci.

rakteristikama potvrdile su mišljenje Ć. Truhelke[5] da je ovaj kraj pripadao Makedoniji, a onomastički podaci omogućuju da se raspravlja o etničkoj strukturi. Od šest stela sa natpisom, dve, obe iz Tetova, nemaju onomastičko značenje jer stela sa latinskim natpisom donosi samo jedno, rimsko ime — *M. Aurelius*[6], a na steli sa grčkim natpisom nije sačuvano nijedno ime[7]. Ostale četiri, donose 12 imena: *Anthimos, Ammia, Getas, Genthianê, Euridikê, Eusebês, Charês, Kallitychê, Nikêphoros, Nikanôr, Neikeratos i Rhêdôn.* Od tri imena na steli iz s. Gradec[8]: *Anthimos, Eusebês i Kallitychê,* neposvedočena u našem delu provincije, u Makedoniji je novo samo *Anthimos.* Ovo ime, osim na jednom ranohrišćanskom natpisu iz Rima[9], sreće se samo u istočnim delovima Carstva[10], a u Kapadokiji je posvedočen ženski pandan Anthimê[11]. Stela iz s. Lešok[12] dala je četiri u našem delu takođe neposvedočena imena: *Getas, Genthianê, Rhêdôn i Charês.* Antroponim *Getas* (a ne etnikon) posvedočen je još od V v.p.n.e. na novcu edonskog basileusa[13]. Ime *Rhêdôn* je retko, prvi put je posvedočeno na novcu *Lissos*-a (I v.p.n.e)[14] pogrešno pripisivanom Isi[15]. O predstavi na aversu ima više mišljenja: *Hermes*[16], dinast (Gentij)[17], ilirsko božanstvo ili heroj[18], monetarni magistrat[19] ili namesnik I ilirske oblasti posle 167. g.

---

5 *Arheološke beleške iz južne Srbije,* Glasnik Skopskog naučnog društva V, 1929, str. 72/3, I. Mikulčić, op. cit., str. 469. Posle ovih nalaza, Vulićevo mišljenje je napušteno.

6 N. Vulić, *Antički spomenici naše zemlje,* Spomenik SAN XCVIII, Beograd, 1941—48, no 471.

7 Nade Proeva, op. cit. str. 80—81, no. 2. sl. 2.

8 Ead., op. cit. str. 77—80, no 1. sl. 1.

9 H. Solin, *Die griechischen Personennamen in Rom,* Berlin — N. York, 1982, str. 1079.

10 Jeanne — L. Robert, Bulletin Epigraphique, 1962, no 195 *(Byzantion);* 1964, no 596 *(Smyrnê ?,* kao i kognomen *Anthimianos)*; 1970, no 3 *(Mylassa);* G. Mihailov, *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae,* Serdica, t. III/2, 1964, no. 18497 *(Deultum).*

11 Jeanne — L. Robert, op. cit. 1939, no 447.

12 J. Bousquet, *Une epigrame funéraire de Dardanie,* Živa Antika 24, 1974, str. 255/7.

13 M. Price, *Coins of the Macedonians,* London, 1973, T. III/14.

14 J. Brunschmidt, *Die Inschriften und Münzen der griechischen Städte Dalmatiens,* Wien, 1898, str. 74, no 3.

15 R. Münsterberg, *Die Beamtennamen auf den griechischen Münzen,* 1973², str. 41.

16 J. Brunschmidt, op. cit.

17 S. Islami, *Monnayge de Scodra, Lissos et Genthios, essai d'une revision du problème,* St. Albanica, 1966, str. 236; D. Rendić-Miočević, *Ilirski vladarski novci u Arheološkom muzeju u Zagrebu,* Vj. Arh. Muzej, VI/VII, 1972/3, str. 258—60. Autor dopušta i mogućnost za lokalno božanstvo.

18 H. Ceka, *Question de numismatique illyrienne,* Tirana, 1972, str. 1629; Id. *Le buste du roi Genthios ou une figure de mytologie illyrienne?,* Iliria, VI, 1976, str. 145/6.

19 Fanoula Papazoglou, *Sur la monnaie illyrienne au nom de* ΡΗΔΩΝ, Živa Antika, 24, 1974, str. 259; O. Masson, *Variétés thessaliennes,* Rev. Phil. LIV/2, 1980, str. 230.

p.n.e.[20]. Mišljenje o lokalnom božanstvu ili heroju potvrđeno je latinskim natpisom iz Kalabrije sa imenima dveju lađa *Medaurus* i *Rhêdôn*[21], a protiv teze o dinastu je činjenica da isti lik (glava sa petasom, makedonskom kausiom ili frizurom) bez imena ima i novac plemena Daorsa[22], Labeata[23] i grada Skodra[24]. Pošto je jasno da se radi o božanstvu ili heroju, očigledno je da je *Rhêdôn* na natpisu iz s. Lešok *nomen sacrum*. Što se porekla imena tiče, za jedne je grčko[25], za druge ilirsko[26], a možda i keltsko[27] (etnikon *Redones*, Ptol. III, 8, 12). U prilog keltskog porekla je gentilicij *Raedonius, Raedonia*, posvedočen među domorodačkim imenima na natpisu iz severne Italije (oblast Anaunia)[28]. S obzirom na to da ovo ili druga imena od korena *red- nisu posvedočena kod Ilira (jedna *Rhêdeta* poznata je iz Tesalije)[29], ne može se smatrati ilirskim sa sigurnošću i za sada bolje bi bilo svrstati ga među starobalkanska imena tipa *Batôn*. Davanje božanskih imena smrtnicima nije poznato ni Ilirima ni Tračanima kod kojih su raširena grčka teoforna imena[30], a obzirom na to da običaj nije ni grčki ni rimski i da su *nomina sacra* česta u M. Aziji kao i u Makedoniji[31], jasno je da se radi o lokalnom običaju. *Charês* je ime posvedočeno svuda u grčkoj kulturnoj sferi, a *Genthianê,* koje se, za razliku od muškog pandana *Genthianos,* javlja prvi put, bilo bi jedino ilirsko ime na natpisu kao i u celom Pologu. Revizijom stele iz s. Jegunovce pročitano je ime *Au(relios) Nikêphoros Nikanoros,* starosedelac sa rimskim građanskim pravom od 212. g., dok je čitanje imena *Sintia* i *Noniou* pogrešno[32]. U prvom redu može se dopuniti još ime *Neikeratos*[33]. Sva tri imena su dobro posvedočena u Makedoniji još od predrimskog vremena. Makedonsko »kraljevsko« ime *Euridikê* kao i *Ammia* (koja ima analogije u M. Aziji) posvedočena su na nedavno registriranoj steli iz s. Čelopek, tetovsko.

---

20 B. Jubani, *Monnaies illyriennes à l'ethnikon ΛΑΒΙΑΤΑΝ, découvertes à Kukës,* St. Albanica 1, 1972, str. 72.

21 Année Epigraphique, 1979, no 199.

22 Dj. Basler, *Novčić plemena Daorsa,* Glasnik Zemaljskog Muzeja XXVI, 1971, str. 333.

23 B. Jubani, op. cit. str. 75, no 1—4, T. II—IV.

24 S. Islamli, op. cit. T. I/1—2.

25 Wörterbuch der griechischen Eigennamen, Braunschweig, 1911, s. v.

26 O. Masson, op. cit. str. 230; Id. *Quelques noms illyriens,* in »L'Iillyrie méridionale et Epire dans l'Antiquité«, Clermont-Ferrand, 1984, str. 117.

27 M. Petruševski, *ILLYR. PHΔΩN = *REG-ON-(CF. SSCR RAJAN)?* Živa Antika, 24, 1974, str. 260; cf. An. Ep. 1982, no 55—57 : Redonum civitas.

28 An. Ep. 1946, no 220.

29 B. Helly, *Actes d'affranchissement thessaliens,* Bulletin de correspondance hellenique, 99/1, 1975, str. 127—129, no 2c (radi se o oslobođenju njenog roba).

30 Fanoula Papazoglou, *Deorum nomina hominibus imposita,* Zb. Filozofskog fak. XIV/1, Beograd, 1979, str. 13.

31 Ead., str. 16.

32 I. Mikulčić, op. cit. str. 467/8, no 1. sl. 1.

33 S obzirom da se radi o retkom tipu natpisa (testamentu-nalogu, domaćim robovima, *oiketai,* sa sankcijom) i interesantnom predstavom, stela će biti posebno objavljena.

Dolinom reke Radike, na čijoj je obali registriran sada izgubljen natpis sa imenom *Alexandros*[34], Polog komunicira sa Debarskim krajem (koji je arheološki neistražen, i pre rata signalizirani natpisi u podu crkve Sv. Nedela u međuvremenu su prekriveni modernim popločanjem), a preko njega rekom Crni Drim sa ohridsko-struškim regionom.

Na jugu od Pologa, odvojena planinom Bukovica na istočnoj strani planine Bistra nalazi se Kičevska kotlina. Dosada registrirani natpisi[35] dali su pet imena: *(H)Ameilos, Apo(l)lôdôros, Asandros, Eubia, Lykos* i početak imena *Ale-*. U Makedoniji je ime *Ameilos* neposvedočeno dosada. Čini se da *Ameilos* dosada nije posvedočeno, osim latinske varijante *Hamillus*[36] i ženskog pandana *Ammeila*[37]. Po J. H. Mordtmanu[38], radi se o makedonskoj osnovi sa grčko-latinskim sufiksom *-eil(l)a*. Jedna *Ammila*, tj. *Hammila* posvedočena je na manumisiji iz Leukopetre[39], a druga *(Amilla)* na izgubljenoj ari iz *Thessalonike*[40]. Argiro B. Tataki[41] stavlja ga u istu grupu sa imenima *Ammia, Amin, Amianos,* koja imaju analogije u M. Aziji. *Eubia* je za sada posvedočena samo u Rimu[42], dok se muški pandan, Eubios sreće samo jednom u *Čepigovu (Stuberra)*[43], a posvedočeno je u Egiptu i M. Aziji[44]. Ostala imena su dobro posvedočena u Makedoniji.

Dalje na jugozapadu nalazi se ohridsko-struški region, koji sa Kičevskom dolinom komunicira dolinom r. Sateska, a sa Pologom dolinama reka Radika i C. Drim. Epigrafski nalazi ove oblasti su najbrojniji i više puta objavljivani. Detaljna analiza onomastike pokazala je da se ona sastoji od 49 ličnih imena[45], 8 gentilicija i 19 kognomena i prenomina. Ilirskih imena bilo bi pet: *Annia, Dazos, Genthios, Epikados i Plator*[46]. Onoliko koliko se u odsustvu epigrafskog korpusa može videti, *Annia* nije posvedočeno u južnoilirskom području[47], dok

---

34 N. Vulić, op. cit. no 96.

35 Nade Proeva, op. cit. str. 80—83, nos 3, 4 i 5.

36 H. Solin, *Beiträge zur Kenntnis der griechischen Personennamen in Rom*, Commentationes humanorum literarum t. XCVIII, 1971, str. 80.

37 L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen*, Prag 1964, no 57—26.

38 Ath. Mitteilungen, 7, 1882, str. 257.

39 Jeanne — L. Robert, op. cit. 1971, no 401.

40 Ch. Edson, *Inscriptiones Graecae*, X, 2, 1 Berolini, 1972, no 462.

41 *Ancient Beroea, prosopography and society*, Athens, 1988, str. 400.

42 H. Solin, *Die griechischen . . .*, str. 59.

43 Dušanka Vučković-Todorović, Arch. Iug 4. Beograd, 1963, str. 80, T. XIX, 33.

44 Jeanne — L. Robert, op. cit. 1977. no 530, str. 199—200; 1977. no 442 *(Ephesos)*, E. Pfuhl-H. Möbius, *Die ostgriechische Grabreliefs*, Mainz, 1979, no 506.

45 Ime Monounios (cf. Fanoula Papazoglou, *Un témoignage inaperçu sur Monounios l'Illyrien*, Živa Antika 21, 1971, str. 177—184) nisam uključila u spisak s obzirom na nepoznate uslove nalaza šlema koji je ovde mogao dospeti u bilo koje vreme i sa bilo kog područja.

46 Fanula Papazoglu, Ohrid., str. 109.

47 Ime *Annula*, izvedeno od *Anna* sa sufiksom *-ula*, takođe ne može biti ilirsko, i ono se sreće u onomastici svih naroda, a najčešće u M. Aziji; cf. Jeanne — L. Robert, op. cit. 1969, no 206, str. 454.

je kao gentilicij više puta posvedočeno u Makedoniji[48]. L. Zgusta[49] smatra da su imena *Annios, Annia* kao i *Annaios, Annae* sa ili bez geminacije, ustvari latinska *(Annius, Annaeus)*. Međutim, *Annia* kao i *Annios* posvedočena su i kao lična imena na Tasosu, Kritu i Kirenaici[50], kao i u Rimu[51]. Kao lično ime *Annia* u našem regionu javlja se dva puta u grčko-makedonskoj onomastičkoj formuli. Na steli sa metričkim natpisom iz s. Opejnca[52] podignutoj sinu *(Demokritos) Annia* ima patronimik izveden od nepravilnog superlativa prideva »*olbios*«, analogno imenima *Bilos, Bilistos, Filistê, Megistê* itd. *Annia* na steli iz Ohrida[53] je Platorova kći, dok muž i deca imaju makedonska imena[54] *(Alexandros*, otac i sin, *Aristôn* i *Neikopolis)*. *Plator* se obično uzima kao ilirsko ime. Međutim, Hesihijeva glosa: »*platur: doulos ê dêmos*«, *Platôr* sa natpisa u Delfima[55], koji je bio »*genos Italos*«, zatim natpis iz Drmna[56] nekog Platoriusa »*natione Hispanus*«, etrursko gentilno ime »*splatur*«[57], kao i mesapski oblici *Plator, Platur*[58] pokazuju da oblici *Plator, Platorius, Platura* nisu izvorna ilirska imena.

Ime *Dazos* sreće se svuda u grčkoj kulturnoj sferi, vrlo često sa etnikonima iz južne Italije[59], a u Makedoniji i susednim oblastima sa makedonskim imenima[60]. Tako na ari iz Sv. Nauma[61] Dazov sin nosi makedonsko ime *Lennatos*. Prema objavljenoj epigrafskoj dokumentaciji u južnoilirskoj oblasti, posvedočeni su samo oblici *Dazaios* (natpis) i *Dazios* (novac Dirahija), a u severnoj *Dasa(s)*, mnogo ređe *Dazas*, zatim latinsko *Dasius* (T. Liv. 24, 25, 26, 38; App. Han. 45—48), kao i izvedena imena *Dasantis* i *Dasimus*, koja verovatno pokrivaju srodna ilirska imena. Na novcu apulskih gradova (Arpi, Salapija) javlja se *Dazos*[62] a na mesapskim natpisima *Dazzes, Dazima/os, Dazoma/s, Da-*

---

[48] Argiro B. Tataki, op. cit. nos 182, 183, (Beronja); Ch. Edson, op. cit. nos 270, 545, 563, 573 *(Annia)* i 58, 114, 246, 270, 573. i 694. *(Annios)*; P. Lemerle, BCH, 1934, no 17 (Filipi); CIL III no 649 (Drama).

[49] L. Zgusta, op. cit. no 62—12.

[50] P. Frazer — Elianne Matthews, *A Lexicon of Greek Personal Name*, Oxford, 1988, vol I, s. v.

[51] *Inscriptiones graecae urbis Romae*, Roma, 1973, nos 338, 340, 342, 343.

[52] N. Vulić, Spom. SKA LXXV, Beograd, 1935, no 179.

[53] Id. Spom. SKA LXXI, Beograd, 1931, no 266.

[54] Ovim terminom ne opredeljujem se prema etničkoj pripadnosti Makedonaca, već ga upotrebljavam u metodološkom smislu L. Robera, koji je pledirao da ne treba praviti kataloge imena, već istoriju imena, štavište istoriju pomoću imena; cf. *Opera minora* II, str. 987.

[55] *Sammlung der griechischen Dialektenschriften*, ed. H. Collitz, Götingen, 1884, no 1800.

[56] Miroslava Mirković, *Inscriptions de la Mésie Supérieure*, t. VI. Beograd, 1986, no 149.

[57] W. Schultze, *Zur Geschichte leteinischen Eigennamen*, 1966², str. 262, 335, n. 4.

[58] C. de Simone, *Iscrizioni messapiche della Grotta della Poesia*, Annali della Scuola Normale superiore di Pisa XVIII/2, Pisa 1988, str. 238/9 i 377.

[59] cf. Revue des Etudes grecques, XLIII, 1930, str. 194 *(apo Italias)*; BCH XXXVI, 1912, str. 33 *(Tarantinos)*; BCH XXIX, 1905, str. 544 *(Azantinos)*.

[60] Jeanne — L. Robert, op. cit. 1965, no 121 (Pyllôn).

[61] V. Lahtov, *Novi natpisi od Ohrid i Okridsko*, Živa Antika, VI, 1956, no 3.

[62] B. Head, *Historia Numorum*, Oxford, 1911, str. 44 ΑΡΠΑΝΩΝ, str. 49 ΣΑΛΑΠΙΝΩΝ.

simos[63]. U M. Aziji *Dazas* je posvedočeno kao domaće ime[64], dok je kod Panonaca čest oblik *Das(s)ius*[65]. Shodno tome, ni *Dazos* ne bi bilo izvorno ilirsko ime.

Na najstarijem natpisu ovog regiona[66], pored makedonskih imena *Machatas, Nikias* i *Philippos,* samo bi *Genthios* bilo ilirsko ime. I ovo se ime javlja u više formi: *Genthis, Genthiôn, Genthôn, Genthena*[67] sa alternacijom *thêta/tau,* pri čemu je od najranijih vremena posvedočeno u grčkoj kulturnoj sferi, dok je u severnoilirskoj jako retko. *Gentius* bi po R. Katičiću moglo biti gentilno ime[68]. Na Apeninskom poluostrvu *Gentus* i *Gentia* su uvek gentilna imena, pri čemu je posvedočen i kognomen *Gentianus,* kao i u Španiji[69]. Brojne analogije u M. Aziji[70] ima i žensko ime *Tata* sa srebrenog prstena iz s. Delagožda[71], posvedočeno samo u *Dyrrachion-u*[72] i stoga bezrezervno smatrano ilirskim[73]. I analogije za ime *Dryas*[74] su iz M. Azije[75].

Očigledno je da imena *Annia, Dazos, Plator* i *Tata* (možda čak i *Gent(h)ios, Genthianê* i *Genthena),* koja se smatraju ilirskim, a javljaju se u Makedoniji, treba vezati za brigiski sloj jer se Brigi, osim u Makedoniji pominju u zaleđu Epidamnosa[76], gde je posvedočen i antroponim *Brygos*[77]. Tako se može objasniti i fakt da imena ilirskih kraljeva *Agrôn, Bydarlis* i *Sirras* (ako je ilirski kralj) uopšte nisu posvedočena ni u južnoilirskoj oblasti, centru ilirske države, što je neshvatljivo ako se poredi sa Makedonijom, gde su tzv. kraljevska imena vrlo rano bila nošena ne samo od članova kraljevske kuće već i od običnih Makedonaca. Imena *Glaukias, Grabos, Kleitos, Pleuratos* i dr. jako su retka, a severno od Lisosa ih nema. »Kraljevska« imena *Agrôn, Grabos* i *Glaukias* imaju analogije u M. Aziji. Tako, *Agrôn* je lidijski kralj[78],

---

63 C. de Simone, op. cit. str. 340/1 i 376.

64 L. Zgusta, op. cit. no 245.

65 R. Katičić, *Suvremena istraživanja o jeziku starosjedilaca ilirskih provincija,* Simpozium o teritorijalnom i hronološkom razgraničenju Ilira u praistorisko doba, knj. IV/1, Sarajevo 1964, str. 28.

66 N. Vulić, op. cit. no 587.

67 Maria Lilimbaki-Akamati, *Nees epigraphes tês Pellas,* Makedonika, 26, Thessaloniki, 1987/8, no 7, T. 4 a, b.

68 *Illyrische Personennamen in ihren Südostlichen Verbreitunsgebiet,* Živa Antika 12, 1962, str. 186.

69 cf. A. Mocsy, *Nomenclator provinciarum Europae latinorum,* Budapestini, MCMLXXXIII, Diss. Pann. III/1, s. v.

70 L. Zgusta, op. cit. no 1517; E. Pfuhl — H. Möbius, *Die ostgriechischen Grabreliefs,* Mainz, 1979, nos. 450, 630, 680; L. Robert, *Noms indigènes dans l'Asie Mineure gréco-romaine,* Paris, 1963, str. 348. Autor ga svrstava u grupu Lallnamen.

71 Vera Bitrakova-Grozdanova, *Iskopuvanjata na antičkata nekropola vo Delogožda 1979,* Macedoniae acta archaeologica, Skopje, 6, 1982, str. 64, T III/8.

72 Jeanne — L. Robert, op. cit. 1970, no 351.

73 Vera Bitrakova-Grozdanova, *Spomenici od helenističkiot period vo SRM,* Skopje, 1987, str. 79.

74 N. Vulić, Spom. XCVIII no 368.

75 L. Zgusta, op. cit. no 315—3.

76 App., Bel. Civ. II, 39.

77 Jeanne — L. Robert, op. cit. 1955, no 209.

78 Her. I, 7; L. Zgusta, op. cit. no 11.

Glaukias je ime likijskog vođe pod Trojom[79], a *Kleitos* je homersko ime[80]. *L. Robert* smatra da su *Agrôn* i *Grabos* jonska imena[81], a *G. Dumezil*[82], za razliku od N. Hammonda[83], odbacuje vezu između imena boga *Grabovio* i etnikona *Grabei*. F. Papazoglu[84] misli da su *Glaukias* i *Kleitos* grčka imena koja pokrivaju srodna domorodačka imena. Shodno tome, imena *Agrôn* i *Glaukia(s)*, koja su posvedočena kao mitska imena, valja priključiti starobalkanskim imenima *Batôn* i *Rhêdôn*. Prema tome, tzv. ilirska imena ne samo u najzapadnijem delu SRM, već u celoj Makedoniji (njihov broj je isti i u drugim gornjomakedonskim oblastima *Derriopos, Lyncestis* i dr.) koja imaju analogije u M. Aziji ne mogu se smatrati ilirskim, već ih treba vezati za Brige i Enhelejce, koji se u narativnim izvorima pominju baš u ovim krajevima.

Brigi su u Makedoniji posvedočeni od Strume preko Termajskog zaliva do Erigona[85] i oni su morali učestvovati u etnogenezi Makedonaca. Kod *Steph. Byz.* Brigi su dati kao makedonsko pleme u susedstvu Ilira, kod Hesihija jedan grad u Makedoniji se zove *Brygias*[86], zabeležen i u *Itin. Hierosolymitanum*[87]. Podatak Ksanta[88] da su Brigi došli u M. Aziju posle trojanskog rata pokazuje da je deo Briga potisnut tzv. dorskom seobom, a srodnost makedonskog i frigiskog jezika kao i navedene analogije u onomastici Makedonije i M. Azije, epihorska imena u svim delovima Makedonije čiji se broj novim nalazima stalno povećava, sufiks *-ata*, koji se sreće i kod Frigijaca itd., potvrđuju da su Brigi bili jedna, ako ne i glavna komponenta u etnogenezi Makedonaca[89]. Zato Brige ne treba tretirati kao poseban narod sve do rimskog vremena, kao Argiro B. Tataki[90], jer se tzv. brigijska tj. epihorska imena sreću i u srcu Makedonije *(Ammia* u Vergini, Beroji, *Ammiôn* u Peli[91] Tesaloniki itd.), a ne samo u zabačenim krajevima, te se stoga ne mogu smatrati za *survivances*. Učestalost pojedinih imena kao *Ammia, Ammiôn, Amianos* itd. dokaz je stapanja brigijske sa ostalim komponentama tokom etnogeneze Makedonaca.

Što se Enhelejaca tiče, »makedonski« Enhelejci, za razliku od »beotskih«, pominju se oko Ohridskog jezera i u najstarijim izvorima

---

79 Hom. Il. II, 876 i dr.

80 Id. XV, 445 i dr.

81 *Monnaies grecques*, Paris, 1969, str. 26—28; Id. Rev. Phil. 1953, str. 233; L. Zgusta, op. cit. no 236.

82 *Remarques sur les dieux Grabovio d'Iguvium*, Rev. Phil. XXVIII/2, 1954, str. 233.

83 N. G. L. Hammond, *The Kingdoms in Illyria cca 400—167 B. C.*, Ann. BSA, 61, 1966, str. 244.

84 *Structures ethniques et sociales dans les régions centrales des Balkans à la lumière des études onomastiques, Actes VII congrès int. d'epigraphie grecque et latine*, Bucureşti — Paris, 1979, str. 157/8.

85 Ps.-Scym. Periêgêsis, 4, 37; Her. IV, 45; Str. VII, 327; Plut. Brut., 45; Proc. De aed. IV, 4.

86 Steph. Byz. s. v. *Brigias.*

87 Itin. Hier. 607, 2.

88 Str. XIV, 68.

89 Nade Proeva, *Prilog kon istorijata na antičkite Makedonci, Godišen zbornik na Fillozofskiot fakultet Skopje*, 17—18 (43—44), 1990—1991, str. 5—21.

90 op. cit., str. 417. i 453, cf. kritički prikaz njenog dela — Nade Proeva, Živa Antika, 39, 1979, str. 103—108.

91 Maria Lilimbaki-Akamati, op. cit. no 2.

nisu Iliri[92]; dati su odvojeno od Ilira[93] ili su pak u ratu sa Ilirima[94]. Kasnije, izvori ne prave razliku između Enhelejaca i Ilira. Tako se Apolodorova vest[95] o pomoći Kadma Enhelejcima kod *Steph. Byz.* pretvorila u pomoć Ilirima[96], a Herodotova vest[97] o dolasku tebanskih Kadmejaca kod Enhelejaca (odraz davnih seoba plemena na tom prostoru) kod Pauzanija je na jednom mestu odlazak Kadma kod Ilira[98], a na drugom kod Ilira koji su se zvali Enhelejci[99], što ne znači ništa drugo do da su Enhelejci tokom vremena obuhvaćeni pojmom Ilira i da se ne može staviti znak jednakosti između Enhelejaca i Ilira. Apijan[100] pak daje jedan rodoslov koji mu se, kako sam kaže, od svih najviše sviđa. U njemu je Enhelej sin *Illyrios*-a, što ukazuje na prestiž ilirskog imena i slabljenje Enhelejaca. Ovaj fantastičan rodoslov ima za cilj da opravda rimsku okupaciju pomoću uključivanja varvarskih naroda u grčko-rimsku mitologiju (Ilir je sin Polifema i nimfe Galatije, brat Galata i Kelta). Enhelejci su prvi put kao Iliri dati kod Ps. Skilaksa[101] u vreme širenja interesa Grka i Rimljana za jadranski breg što je u skladu sa dobro poznatom praksom u antici da se susedna plemena na istom društveno-ekonomskom stupnju razvitka nazivaju imenom prvog plemena sa kojim su došli u kontakt (tako su i Heleni za Rimljane *Graikoi*, tj. *Graeci* po imenu malog plemena na severu Epira). To potvrđuju i sami izvori koji izdvajaju Ilire u užem smislu *Illirii proprie dicti*, od Ilira u najširem, administrativno-geografskom smislu, *Illirii vulgo dicti*[102]. Zato se ne može prihvatiti mišljenje M. Suića da Herodot izdvaja Enhelejce od Ilira zbog toga što je to bilo prvo pleme koje su Heleni upoznali pa su ga izdvojili od opšte skupine sa opštim imenom[103], jer bismo u tom slučaju kao opšte ime imali Enhelejce, a ne Ilire. Ne može se prihvatiti ni njegova interpretacija Herodotovog podatka o »ilirskoj i enhelejskoj vojsci« kao *hendiadyoin*[104], koju je već odbacio R. Katičić[105]. Izdvajanje, tj. razlikovanje Enhelejaca od Ilira zasniva se na činjenici da su veze Helena sa Enhelejcima starije nego sa Ilirima, što je našlo odraza u izvorima sve do Ps. Skilaksovog vremena. Te veze su iz preklasične faze Helade, kada je situacija bila sasvim drugačija, kada još nije bilo završeno razmeštanje plemena na tom prostoru, o čemu svedoči i podatak Tukidida (I, 12).

92 Hel. fr. 73.
93 Her. IX, 43.
94 Apoll. Bibl. III, 5, 4.
95 Ib.
96 Etym. magnum, s. v.
97 Her. V, 61.
98 Paus. IX, 5, 3.
99 Id. IX, 5, 13.
100 App. Ill. 9, 2.
101 Ps. Skyl. 24—25.
102 Ovaj termin je uveo D. Rendić-Miočević, *Umjetnost Ilira u antičko doba*, simp. Duhovna kultura Ilira, posebna izdanja CBI, knj. LXVII, Sarajevo, 1984, str. 67.
103 *Istočno jadranska obala u Pseudo Skilakovu Periplu*, Rad JAZU, 306, 1955, str. 145.
104 Id. *Gdje se nalazilo jezero iz 24. poglavlja Pseudo Skilakova peripla?*, GZM 8, 1953, str. 111; Id. Illyrii proprie dicti, God. CBI XIII/11, 1976, str. 184.
105 Enhelejci, God. CBI XV/13, 1977, str. 22, nap. 33.

Vesti o Enhelejcima u narativnim izvorima, pre svega mitske vesti o Kadmu i Harmoniji iz preklasične faze ne mogu se vezati samo za jedno pleme i kraj, već pokazuju da se radi o najstarijim trgovačkim vezama između plemena na prostoru od Egejskog do Jadranskog mora. Itinerar Kadma i Harmonije, uslovno nazvan Kadmejski put[106], poklapa se sa Egnatijskom trasom. Ovo mitsko osmišljavanje trgovačkih veza kasnije je iskorišćeno za opravdavanje grčke kolonizacije Jadrana, protiv koje je bilo otpora lokalnog stanovništva. Tako na pr., prvi epigrafski pomen Ilira je u vezi sa njihovom borbom sa kolonistima *Pharos*-a[107]. Širenje legende o Kadmu i Harmoniji bilo je olakšano njenim prihvaćanjem od Enhelejaca, za koje je to bilo *titulus nobilitas* za ulazak u grčki[108] svet, kao što je to bila *Eneida* za Rimljane. Drugi razlog širenju legende verovatno je srodnost kulta jegulja kod »beotskih« Enhelejaca i kulta zmije kod »ohridskih« Enhelejaca, koji je posvedočen kod svih plemena zapadnog Balkana, a ne samo kod Ilira i ne može biti dokaz o ilirskom poreklu Enhelejaca. Indikativno je takođe uključivanje Enhelejaca među Ilire od IV v.p.n.e., kada jača ilirska država. U trenucima dinastičkih borbi na makedonskom dvoru njena vlast u pograničnim oblastima je slabila, pa su njeni najzapadniji delovi ulazili u ilirsku državu. Analogno Linkestima, Pajoncima itd., vrlo je verovatno da su imali lokalnu dinastiju, o čemu bi svedočila nekropola u s. Trebeništa. Od posebnog interesa je podatak Polibija[109] o borbi Filipa V sa Skerdilaidom 217 .g.p.n.e., kada je Filip zauzeo *Enchelanes, Kerak, Satiôn* i *Boioi*, koji se uglavnom uzimaju kao imena gradova, dok N. Hammond[110] i R. Katičić[111] misle da su *Enchelanes* i *Boioi* etnikoni. Zasluga R. Katičića je u tome što je ukazao na podatak *Mnaseas-a* da su Engelani narod u Iliriji, isti sa Enhelejcima *(Steph. Byz.* s.v.). Grafija enhelejskog imena sa gamom umesto bezvučnim aspiratom *»kh«* karakteristika je makedonskog jezika. Prenoseći svoj izvor, *Steph. Byz.* ne kaže ilirsko pleme već narod u Iliriji, što se odnosi na administrativni pojam Ilirika u njegovo vreme, fakt koji većina istraživača često previđa. Takođe je indikativno da su Enhelani kod Polibija dati uz gornjomakedonska plemena, a obzirom da su ovi podaci savremeni Polibiju i da pri tome nije pomenut *Lychnidos,* vrlo je verovatno da je obuhvaćen imenom *Enchelanes*[112], čime Strabonov podatak da su se Enhelejci zvali[113] i Desareti (emendacija za Sesareti), dobija na verodostojnosti, jer i sam Polibije, kada govori o akciji Filipa V, globalno je stavlja u Dasaretiju. Ako se vratimo prvom izvoru o Enhelejcima, Hekateju, koji ih smešta u susedstvu Deksara, haonskog plemena, može se ići dalje i prihvatiti mišljenje onih istraživača koji Deksare izjednačuje sa Dasaretima[114]. Izjednača-

[106] P. Lisičar, *Legenda o Kadmu i Harmoniji i veze Lihnida s Egejem i Jadranom,* Živa Antika 3, 1953, str. 247.
[107] D. Rendić-Miočević, *Tri istoriska natpisa: Grki metrički natpis iz Phara,* Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, 53, 1950/1, str. 167—169.
[108] R. Katičić, op. cit. str. 52.
[109] Pol. V, 108, 8.
[110] *A history of Macedonia,* t. I, Oxford, 1972, str. 94.
[111] op. cit. str. 54.
[112] N. G. L. Hammond, op. cit. str. 94, nap. 1.
[113] Str. VII, 7, 8.
[114] N. G. L. Hammond, op. cit. str. 94.

vanju smeta, kao što je primetio R. Katičić[115], to što su Deksari označeni kao haonsko pleme, a Haonci nisu bili ubrajani u Ilire. Jedino objašnjenje, kome naginje i R. Katičić, bila bi nepreciznost Hekateja zbog toga što dolina r. *Osum* na jugu komunicira sa Haonijom, tako da je lako moglo doći do greške[116]. Tokom vremena moć i slava Enhelejaca, verovatno potpomognuta poznatom rimskom politikom *divide et impera* slabi, tako da u vreme rimskog nadiranja preovlađuje ime Dasareta. Budući da nikakva migracija nije potvrđena ni u narativnim ni u arheološkim izvorima, ne može biti reč o nekom novom plemenu, već o širem plemenskom imenu ili imenu plemenskog saveza koje je preovladalo u rimsko doba. Pošto su Dasareti u neposrednom susedstvu Ilira u užem smislu reči, u rimsko doba, kada se prvi put javljaju u izvorima, svrstani su među Ilire, zbog čega ih mnogi istraživači smatraju Ilirima, a neki gornjomakedonskim plemenom[117]. To što ih kod Livija nema među gornjomakedonskim plemenima nije dokaz za njihovo ilirsko poreklo, jer se zna da T. Livij ne nabraja sva, već samo najvažnija plemena[118]. Da su Dasareti bili u sklopu Makedonije pokazuje i podatak Isokrata *(Phil.* 21: »... (Filip) je postao gospodar i vladalac ilirskog mnoštva, osim onih naseljenih na Jadranu«. Zbog ubeđenja da su Dasareti bili Iliri, ovaj podatak se tumači tako što se zapadna granica Filipove Makedonije stavlja istočno od Lihnida a ne kod Taulanata, koji su živeli na Jadranu, kao što proizilazi iz ovog izvora. Potvrdu Isokratovog podatka imamo i kod Diodora *(XIX*, 11, 12): Filip *III Aridaios i Euridike*, 317. g. čekaju Olimpijadu u Makedoniji *(Euia);* Justina (14, 5, 9) na granici; i Ptolemeja (*III*, 32), koji kaže da je *Euia* jedan od gradova u Dasaretiji. Podatak Strabona (VII, 313) o mestu *Pylôn* na Egnatijskom putu, kao što je već primetio *G. Zippel*[119] je isuviše precizan kako bi označavao etničku granicu i pre bi obeležavao političku ili administrativnu. Objašnjenje za ovakvu granicu može se naći u činjenici da su antički autori bili slabo informirani o etničkoj situaciji u zaleđu Jadrana. Strabonova granica mogla bi se odnositi na I rimski posed na Balkanu, koji se, po mišljenju M. Suića zvao *Illyricum proprie dictum*, i nije se odnosio ni na ilirsku državnu ni na teritoriju eponimnih Ilira. Bio je uključen u provinciju Makedoniju, a ne u Iliriju zbog stepena helenizacije, koji je bio glavni kriterij pri povlačenju granice između Makedonije i Ilirije[120]. Kada T. Livij govori o rimskim operacijama 172. g. p. n. e. odvojeno navodi Dasarete i Ilire, koji su tražili rimsku pomoć za odbranu tvrđava od Makedo-

---

115 op. cit. str. 8.

116 Id, str. 55.

117 Wace-Woodward, *Inscriptions from Upper Macedonia*, Ann. BSA 18, 1911/12, str. 187; Fr. Geyer, RE XIV, 1928, s.v. *Macedonia;* W. Pająkowski, *Wer waren Illyrii proprie dicti und wo siedelte man sie an?*, God. CBI XVIII/16, 1980, str. 127.

118 Fanula Papazoglu, *Makedonski gradovi u rimsko doba*, Skopje, 1957, str. 63.

119 *Die römische Herrschaft in Illyrien bis auf Augustus*, Leipzig, 1877, str. 194.

120 *Illyrii proprie dicti*, str. 188/9.

naca[121]. I. P. Mela[122], opisujući jadranski breg, izdvaja Dasarete i Enhelejce od Ilira u užem smislu. Oba ova podatka, koja govore protiv lociranja *Illyrii proprie dicti* oko Ohridskog jezera, do sada nisu bila iskorišćena u rešavanju tog problema i u skladu su sa onastičkim podacima.

Sačuvani oblik Engelani kao i materijalna kultura govore protiv ilirskog porekla Enhelejaca. Na prvom mestu treba pomenuti nalaze kneževskih grobova u s. Trebeništa[123], koji imaju direktne analogije u nekropoli u Sindosu kod *Thessalonikê*[124]. Nekropola u Sindosu ne može biti grčka, jer maske i tronožac nisu karakteristične za Grke, a još manje ilirska. Zatim grobnica makedonskog tipa u s. D. Selce[125], takođe se ne može tumačiti makedonskim uticajem, jer je usamljena u južnoilirskom području, koje je arheološki relativno dobro istraženo. Makedonske grobnice nisu nađene čak ni u oblastima koje su vekovima bile pod vlašću makedonskih dinastija, tako da se očigledno radi o običaju koji je bio vezan za Makedoniju u užem smislu reči. Na kraju, treba pomenuti vojnički pojas iz s. D. Selce sa predstavom ratnika na konju, makedonskim štitom i šljemom koji se bori sa varvarima za koje D. Rendić-Miočević misli da bi mogli biti Kelti[126]. Kada se zna da keltska invazija nije zahvatila južnoilirsku oblast i kada se uporedi sa ratničkim pojasevima sa šire ilirske teritorije trapezoidnog oblika (Gostilj kod Skadarskog jezera[127] i Ošanić na Neretvi)[128] sa drugačijim oružjem i izraženim *horror vacui,* koji je nepoznat makedonskoj umetnosti — jasno je da se radi o graničnoj oblasti koja je ponekad bila u sklopu ilirske države i stoga obuhvaćena opštim imenom Ilira. Razlika u materijalnoj kulturi između ilirskih oblasti i Makedonije može se pratiti još od kraja bronzanog doba. Tako je na pr. dolinom r. Devol posvedočena kulturna grupa tzv. Bubušti-Tren[129], koja se razlikuje od kulture Mati u Albaniji (severno od r. Škumbi) a srodna je sa

---

121 T. Liv. XLVII. 36, 8—9.

122 P. Mela, 2, 54—56.

123 Lj. Popović, *Katalog nalaza iz nekropole kod Trebeništa,* Antika I, Beograd, 1956.

124 ΣΙΝΔΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ARXAIOΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Athens, 1985.

125 N. Ceka, *Les tombes monumentales de la Basse Selce,* Iliria, 4, 1976, str. 367—379.

126 *Umjetnost Ilira*... str. 76.

127 Đ. Basler, *Nekropola u Velim Ledinama u Gostilju (D. Zeta),* GZM 24, 1969, str. 29, T. VII. U ovoj nekropoli, osim trapezoidnih pojaseva, nađena su i tri pravougaonog oblika. A. Jovanović (God. CBI XXVII/25, 1989, str. 123—130) smatra da se radi o propagandi makedonskih kraljeva sa ciljem uključivanja Ardiejske kraljevine u antirimsku koaliciju.

128 Z. Marić, *Ornamentirane pojasne ploče sa gradine u Ošanićima kod Stoca,* GZM, 27/28, 1972/73, str. 257/8, T. I.

129 W. A. Heurtley, *Prehistoric Macedonia,* Cambridge 1939, str. 99; M. Korkuti, *L'agglomération préhistorique de Tren,* Iliria 1972, str. 38—42.

kulturom u Pelagoniji (Živojno, Saraj-Brod, Zovik)[130]. W. A. *Heurtley*[131] i *N. G. L. Hammond*[132] pripisuju je Grcima, albanski istraživači[133] Ilirima, a A. Benac[134] Dasaretima. S obzirom da su na ovom području u to doba, u narativnim izvorima posvedočeni Enhelejci, čije je ime u II v. p. n. e. potisnuto dasaretskim, pravilnije bi bilo vezati je za Enhelejce. Razlika u materijalnoj kulturi u skladu je sa onomastikom: najveći deo imena iz južnoilirskog područja ne sreće se u severnoilirskom.

Na kraju treba pomenuti još i podatak Plinija[135] da se Dasaretija protezala severno od Epira do divljih varvara Dardanaca — koji se slaže sa Strabonovim[136], čime se objašnjava svrstavanje lokalnih plemena zapadne Makedonije među Ilire, kao na pr. Penesta, čije ime dugujemo rimskim autorima. Onomastika ne potvrđuje ilirsko poreklo plemena u zapadnoj Makedoniji, koje se do sada smatralo sigurnim*.

L'ONOMASTIQUE ET LA STRUCTURE ÉTHNIQUE DE LA PARTIE OCCIDENTALE DE LA R.S. MACÉDOINE

Résumé

Les épitaphes découvertes après la IIe guèrre mondiale dans la partie occidentale de la R. S. de Macédoine[1], par leurs caractéristiques linguistiques et typologiques avaient prouvé les données de Ptolémée que cette région faisait partie de la Macédoine. D'autre part l'onomastique a permis d'analyser la structure ethnique de cette région dite la partie illyrienne de la Macédoine, ou la partie macédonienne de l'Illyrie.

Dans la région de Polog 12 noms sont attestés jusqu'à maintenant: *Anthimos, Ammia Getas, Gentianê, Euridikê, Eusebês, Charês, Kallitychê, Nikephoros, Nikanôr, Neikeratos* et *Rhêdôn.*

Le nom *Rhêdôn* est très rare; pour la première fois est attesté sur les monnaies de *Lissos,*[14] et les opinions des savants étaient différentes: divinité[16], -héros[18], dynaste[17], magistrat monétaire[19] ou gouverneur de la ère région illyrienne après 167 av. n. è.[20] L'inscription latine de Calabre[21], avec ga dédicase des équipages de deux navires nommés, *Medaurus* et *Rhêdôn* a prouvé que

---

130 Borka Josifovska-Dragojević, *Izveštaj za arheološokto iskopuvanje na edna halštatska grobnica od s. Živojno,* God. Zbornik Filoz. fak. Skopje, 15, 1963, 287—308; P. Mačkić — Dragica Simovska — V. Trbuhović, *Ranohalštatska nekropola Saraj u Brodu,* Starinar 11, 1961, str. 199—208; I. Mikulčić, *Pelagonija u svetlosti arheoloških nalaza,* Skopje, 1966, str. 28, T. VII sl. 14d (Marta, Zovik).

131 Annn. BSA 38, 1926/7, str. 191.

132 *Epirus,* Oxford, 1967. str. 313.

133 Zhaneta Andrea, *Liens culturels et ethniques entre la Macédoine de l'ouest et l'Illyrie du sud-est durant le broze récente, in* »Les Illyriens et la genèse des Albanais«, Tirana, 1971, str. 79—82. Pri tome autorka ide tako daleko da smatra da su Iliri učestvovali u formiranju grčkog etnosa!

134 *Kult mrtvih na ilirskom području u praistorijskom dobu,* simp. Duhovna kultura Ilira, str. 146/7.

135 Plin. IV, 3.

136 Str. VII, 7, 5, 12.

* Članak F. Papazoglou, *L'organisation politique de l'Illyrie méridionale,* Ž. A. 39, 1989, gde se na strani 46, 47 raspravlja o pojmu *Illyrie proprie dicti* nije korišćen u ovom radu jer je objavljen poslije predaje ovog rada za štampu.

Phêdôn est soit le nom d'un héros soit d'une divinité, ce qui signifie que *Rhêdôn* sur l'inscription de Lešok[12] est un nom divin *(nomen sacrum).* Quant à son origine, certains le considèrent comme grec[25], certains comme illyrien et d'autres probablement comme celte (l'ethnique *Redones* chez Ptolémée)[27]. Le nom n'est pas du tout attesté en Illyrie méridionale, à part les monnaies de *Lissos,* ce qui va signifier qu'on ne peut pas le considérer comme illyrien (une *Rhêdeta* est attestée à Thessalie)[29], et il est plus prudent de le considérer comme paléo-balkanique de même que *Batôn,* d'autant plus que les noms divins n'étaient pas connus chez les Illyriens et les Thraces[30].

D'autres noms sont typiques pour la Macédoine, ou on trouve leurs analogies en Asie Mineure. Le seul nom illyrien pourrait être *Genthianê,* lui aussi non attesté en Illyrie du sud.

Dans la région de Kičevo, sur trois épitaphes[35] avec 5 noms: *Ameilos, Apol(l)odôros, Asandros, Eubia* et *Lykos* il n' y a pas un seul nom illyrien. Il faut aussi noter que les noms *Ammila,* c'est-à-dire *Hammila*[39], *Amilla*[40] et *Eubia, Eubios*[43] ont des analogies en Egypte[44] et en Asie Mineure[44].

La plus riche est la prosopographie de la région d'Ohrid et de Struga 35 personnes, dont six ont les gentilices romains. Des 49 noms 12 sont *praenomina.* Comme illyriens sont considérés *Annia, Dazos, Genthios, Epikados* et *Plator*[46]. A ma connaissance le nom *Annia* n'est pas attesté en Illyrie méridionale tandis qu' il est en Macédoine *Annia* à *Berrhoia* 2 fois, à *Thessalonikê* 4, ainsi qu'*Annios* 6 fois[48]. Dans la région d'Ohrid et de Struga nous en trouvons deux exemples. Sur l'inscription métrique du v. Opejnca[52] errigé par *Annia Olbistê* pour son fils *Demokritos, Annia* porte un cognomen fait du superlatif irrégulier d' *»olbios«,* du type *Bilos, Bilistos, Philistê* etc. L'autre *Annia*[53] porte le cognomen *Plator* tandis que ses enfants et son mari portent des noms macédoniens. D'habitude *Plator* est considéré comme un nom illyrien. Mais la glosse d'Hesichios *»platur: doulos ê dêmos«,* l'inscription de Delphes d'un *Plator »genos Italos«*[55], *Platorius »natione Hispanus«* de *Viminacium*[56], le gentilice etrusque *splatur*[57], ainsi que les formes messapiennes *Plator, Platur*[58], montrent que les noms *Plator, Platorius, Platura* ne sont pas illyriens par leur origine.

Le nom *Dazos* est aussi considéré comme illyrien. On le rencontre partout dans l'aire grecque très souvent avec les ethniques d'Italie méridionale[59] ou avec les noms macédoniens[60], mais pas dans l'Illyrie méridionale où on trouve les formes *Dazaios* et *Dazios.* Dans la partie septentrionale d'Illyrique on trouve les formes *Dasa(s), Dasantis, Dasimus* probablement tirées du latin *Dasius* et couvrant des noms illyriens semblables, et encore plus rarement *Dazas* dont la racine d'après linguistes est messapienne car sur les inscriptions messapiques sont attestés *Dazzes, Dazimalos, Dazomalas, Dasimos*[63]. En Asie Mineure comme épichorique est attesté *Dazas*[64]. Il est évident que ce nom ne peut pas être illyrien de son origine, lui non plus. Sur l'inscription la plus ancienne de la région[66] parmi les noms macédoniens *Machatas, Nikias* et *Philippos* on trouve un *Genthios.* Ce nom apparaît dans les formes *Genthis, Gention, Genthôn, Genthianos* et il est attesté très tôt dans l'aire grecque. Par contre il est rare dans l'aire septentrionale d'Illyrie. Il se peut qu'il s'agit d'un gentilice[68]. Comme *nomen gentile* et *cognomen* il est attesté chez les Celtes[69]. De nombreuses analogies en Asie Mineure[70] a le nom *Tata*[70] de la bague en argent du v. Delagožda[71], n'attesté qu'à *Dyrrachion* et pour cela considéré comme illyrien[73]. Les analogies pour *Dryas*[74] sont d'Asie Mineure aussi[75]. Il est évident que les noms *Dazos, Plator et Tata* ne sont pas illyriens de leur origine. Les analogies d'Asie Mineure prouvent qu'il faut les ratacher au Bryges, car outre en Macédoine les Bryges sont attestés à l'arrière pays de *Dyrrachion*[76]. De cette façon on peut expliquer le fait que les noms des rois illyriens *Agrôn, Bardylis* et *Sirras* (si ce dernier est illyrien) ne sont pas attestés épigraphiquement chez les Illyriens du sud. Par contre, les noms des rois macédoniens sont portés non seulement par les membres de la famille royale mais aussi par des gens du peuple macédonien. D'autre part les noms des rois illyriens *Agrôn*[78], *Glaukias*[79] et *Kleitos*[80] sont attestés en Asie Mineure. L. Robert considère les noms *Agrôn* et *Grabos* comme grecs, surtout ioniens[81]. Il est plus prudent de ranger les noms *Agrôn* et *Glaukias* dans la catégorie de *nomina sacra* comme *Batôn* et *Rhêdôn.* Les noms considérés comme illyriens, qu'ils ont les analogies en Asie Mineure, quand ils apparaissent en Macédoine, il faut, les lier au composant brygien dans l'ethnogenèse des Macédoniens[89]. Les Bryges, ceux qui n'avaient

pas emigré en Asie Mineure après la guerre de Troïe[88], en Macédoine sont attestés de *Strymon* à travers la baie Thermaïque jusqu'à l'*Erigon*[85]. *Steph. Byz.* les qualifie comme une tribu macédonienne[86], d'autant plus qu'une ville macédonienne s'appelait *Brygias* (elle figure dans *Itin. Hierosolym.)*[87]. Les noms épichoriques en Macédoine qui trouvent leurs analogies en Asie Mineure ainsi que la parenté des langues macédonienne et phrygienne concordent bien avec les données des sources écrites. Dans la région d'Ohrid et de Struga les Enchéléens sont la population la plus anciennement attestée dans les sources. Au début ils n'étaient pas considérés comme Illyrien[92—94]. Ils étaient englobés parmi les Illyriens, avec le prestige du nom illyrien (à partir du IV s. av. n. è.) d'après l'habitude bien connue dans l'Antiquité de donner aux tribus du même niveau de développement économique et culturel le nom de la première tribu que les Grecs et les Romains auraient connue. Les sources qui distinguent les *Illyrii proprie dicti* des Illyriens en général confirment ce fait. Ainsi le témoignage d'Apollodore[95] sur l'aide de *Kadmos* aux Enchéléens est devenu l'aide aux Illyriens chez *Steph. Byz*[96]*;* celui d'Hérodote[97] sur l'arrivée des Kadméens de Thèbe chez Pausanias est donné comme l'arrivée chez les Illyriens[98], ou les Illyriens que s'appelaient des Enchéléens[99]. Cela prouve qu'on ne peux pas identifier les Enchéléens avec les Illyriens. Le dernier témoignage sur les Enchéléens (et non pas la ville)[110,111] est celui de Polybios[109] à propos de la lutte de Philippe V avec *Scerdilaidas* en Dassarétie. Parmi les villes, il ne mentionne pas la ville de *Lychnidos,* probablement parce qu'elle se trouvait sur le territoire des Enchéléens[112] ce qui s'accorde avec la donnée de Strabon[113] que les Enchéléens s'appelaient Dassarètes (émendation des Sessarètes). Comme il n'y a pas aucune trace d'une migration quelconque dans nos sources (archéologiques et narratives) il est évident qu'à l'époque romaine le nom des Dassarètes a emporté sur celui des Enchéléens. Comme les Dassarètes sont les voisins les plus proches des Illyriens du sud, dans les sources romaines quand ils apparaissent pour la première fois, ils figurent souvent comme Illyriens, mais aussi à part. Par ex. en parlant de l'opération romaine en 172 av. n. è. T. Live[121] nous dit que les Illyriens et les Dassarètes avaient demandé l'aide romaine contre les Macédoniens. En décrivant la Côte Adriatique P. Mela[122] donne les Enchéléens, les Dassarètes et les *Illyrii proprie dicti* séparément. Ces deux données montrent qu'on ne peut pas localiser les *Illyrii proprie dicti* dans la région d'Ohrid où se trouvaient les Enchéléens et les Dassarètes ce qui n'était pas suffisamment mis en valeur dans la discussion sur la localisation des *Illyrii proprie dicti.*

La culture matérielle ne confirme pas le caractère illyrien des Enchéléens non plus. A prime abord il faut mentionner la nécropole du v. de Trebeništa[123] qui a des parallèles directes avec la nécropole à Sindos[124] près de *Thessalonikê* et qui n'est pas illyrienne du tout. La tombe de type macédonien à B. Selce[125] ne peut pas être expliquée par les influences de la Macédoine, car elle est isolée en Illyrie méridionale archéologiquement assez bien explorée. Les tombeaux macédoniens ne sont attestés ni dans les régions dominées par les Macédoniens pendant des siècles, ce qui prouve qu'ils sont liés avec la Macédoine proprement dite. Finalement, il faut noter la ceinture militaire de B. Selce avec un guerrier sur cheval qui abat un barbare, Celte, d'après D. Rendić-Miočević[126]. Si on sait que l'invasion celte n'a pas atteint les Illyriens du sud et si on compare cette ceinture avec les ceintures illyriennes de Gostilj[127] et d'Ošanići[128], avec l'armement qui est tout à fait différent et avec *horror vacui* qui n'est pas caractéristique du tout pour l'art macédonien il sera évident qu'il s'agit d'une région macédonienne aux confins du monde illyrien. La différence dans la culture matérielle entre les deux régions est évidente depuis l'âge du fer. Dans la vallée du Devol c'est le groupe Boubousti-Tren[129] qui diffère du groupe Mati en Albanie du nord, et il est similaire à la culture en Pélagonie[130]. Il est mieux d'attribuer cette colture aux Enchéléens et non pas aux Dassarètes comme A. Benac[134], car ce sont les Enchéléens qui sont d'abord attestés dans cette région. Finalement il faut se rappeler la graphie du nom des Enchéléens avec »*g*« au lieu de »*kh*« ce qui est une caractéristique de la langue macédonienne. Il est probable que le nom des Dasserètes était un nom commun pour la plusieurs tribus dans la partie occidentale de la R. S. de Macédoine, par ex. les *Penestes,* puisque Pline[135] nous dit que les Dassarètes s'étandaient au nord de l'Epire jusqu'à les barbares farouches, les Dardaniens.